שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת: וכמה כל שהוא אמר רב יהודה אמר רב קרקע כדי פרנסתו ורב ירמיה בר אבא אמר מטלטלין כדי פרנסתו אמר רבי זירא כמה מכוונן שמעתתא דסבי קרקע טעמא מאי דאי קאי סמיך עליה [א]מטלטלי נמי אי קאי סמיך עילויהו מתקיף לה רב יוסף ומאי כוונתא מאן דאמר מטלטלין קרקע תנן מאן דאמר כדי פרנסתו [ב]כל שהוא תנן אמר ליה אביי וכל היכא דתני קרקע קרקע דוקא והא תנן (א) [ג]הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן

ואמר

כמה מכוון. כמה יפה כוונו שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו למר במקרקעי ולמר אפי' (א) במטלטלי: **דמקרקעי.** כדי פרנסתו טעמא מאי הוי שיור להקנות המתנה שנתן מקצת משום דכי קאי מחליו סמיך עלייהו והלכך נתן לדעת כן שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלי נמי כו': **מאי כוונא.** והלא אינן מכוונות יפה דלמ"ד מטלטלי כו': **קרקע דוקא.** בתמיה. והתנן במסכת פאה: **הכותב נכסיו לעבדו יצא בן חורין.** שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים: **שייר קרקע כל שהוא.** כגון שאמר חוץ מקרקע כל שהוא לא יצא בן חורין שהעבד הוקש לקרקעות דכתיב והתנחלתם (ויקרא כה) והאי קרקע כל שהוא איכא למימר שעל העבד הוא אומר ונמצא שאינו בן חורין וגם הנכסים לא קנה וה"ה אם אמר חוץ ממטלטלין כל שהוא כדמפ' ר' אלעזר לקמיה [קנ.] שעשו המטלטלין שיור אבל העבד דדלמא האי עבד הוא המטלטלין ששייר דעבדא מיטלטל אבל אם אמר כל נכסי נתונים לך חוץ משדה פלוני הרי הוא בן חורין שהעבד אינו בכלל אותו שדה שפירש: **רבי שמעון אומר לעולם הוא בן חורין.** אם שייר קרקע כל שהוא דשייר קרקע ולא עבד עד שיהיה השיור ששייר סתם ויאמר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מרבוא שבהן שההוא אחד מרבוא אעבד קאי ואינו משוחרר ולכך כנוד כתב לעבדו כך ומ"מ לא קנה כלום:

ואמר

ומוקי התם טעמא משום דמצוה לקיים דברי המת ומיירי שהושלש מתחלה לכך כי היכי דלא תקשה ממעשה דאיסור גיורא דהכא לא אמרינן מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דהוה ביד שליש אלא היינו טעמא משום דלא הושלש לו מתחלה לכך וקשה על זה הפירוש מהא דאמרינן בגיטין פרק השולח (דף מ.) פלונית שפחתי עשתה לי קורת רוח כופין את היורשים כו' משום דמצוה לקיים דברי המת והתם לא הושלש ביד שליש מידי וצריך לומר דגבי שחרור יש לנו לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים והשתא נמי אתי שפיר דלא תקשה מהא דאמרי' לקמן (דף קנא:) האומר תנו גט לאשתי כו' אבל האומר תנו מנה לפלוני ומת ימנו לאחר מיתה ודייק מינה מתנת שכ"מ במקצת לא בעי קנין דלא הוה מצי למימר טעם משום דמצוה לקיים דברי המת דלא אמרי' הכי אלא כשהושלש מתחלה לכך וא"ת על הך משנה דגיטין (דף יג.) דמייתי לקמן אבל אמר תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאחר מיתה אמר רב עלה בסוף פ"ק (שם) בגמרא והוא שמונחין בקרן זוית איכא דמוקי לה התם למשנה בבריא ובמעמד שלשתן ואיכא דמוקי לה התם בשכיב מרע ואמאי לא מוקי לה למתני' התם כשהושלש מתחלה לכך ומשום מצוה לקיים דברי המת ואי משום דכיחידאה לא הוי מוקמי התם ואע"ג דקי"ל הכי כדאמר בפ"ק דגיטין (דף טו.) וכדאשכחן נמי בפ' כל הגט (שם דף ל.) דלא מוקי שמואל מתני' דפרק כל הגט דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי כר' יוסי משום דכיחידאה לא מוקמי אע"ג דס"ל כפ"ק דבבא מציעא (דף יב.) כוותיה ורבנן פליגי עליה דר"מ (ב) דמצוה לקיים דברי המת בספ"ק דגיטין (דף יד:) אע"ג דר' יוסי פליג עליה בכתובות (דף סט:) מ"מ חולקין רבנן על ר"מ בספ"ק דגיטין (שם) גבי הולך מנה לפלוני אך מההיא דר' יוסי בפ"ק דבבא מציעא אין ראיה כל כך דאיכא למיחוי דכיחידאה לא מוקמינן משום דר' יוסי הוי יחידאה היכא דפליג במסכת בכורות בפרק הלוקח עובר פרתו (דף יח.) ולא פסיק שמואל הלכה כוותיה אלא בהא דבבא מציעא פ"ק משום דסתמא עניים גופייהו ניחא להו כדאיתא התם (ג) ולהכי מודה נמי איהו במתני' דכל הגט ויש שהם מתרצים שם בשם ר"ת דלא אמר התם מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי ליתן מחיים ולא ליתן לאחר מיתה להכי לא שייך בה מצוה לקיים דברי המת תדע דהוי דומיא דגט ושטר שחרור שאינו ראוי ליתן אלא מחיים ואין נראה לר"י דהא אפי' בדבר דשייך מחיים אמרי' בסוף פ"ק דגיטין בברייתא דהולך מנה לפלוני והלך ובקשו ולא מצאו דמשמע התם דאפילו בדבר דשייך ליתנן מחיים קאמר מצוה לקיים דברי המת מיהו יש לדחות ולומר שהמשלח צוה ליתנם לו לאחר מותו דמוקמינן לה נמי בשכיב מרע שעיקר צוואתו אינו אלא לאחר מיתה א"נ י"ל דלא ס"ל לרב התם בהך מימרא מצוה לקיים דברי המת אלא ס"ל כשמואל דמסיק התם בכתובות פרק מציאת האשה כר' יוסי דלית ליה מצוה לקיים דברי המת ואע"ג דפריך על רב יוסף בסוף ההוא פרק והא קי"ל מצוה לקיים דברי המת ולא פריך עליה דרב הכי משום דלא הוה ידע לשנויי עלה מידי ואין זו תימה אי סבר לה בהא כשמואל ואע"ג דפריך התם עלה דרב והא קי"ל התם דברי שכ"מ כו' משום (ד) דליכא מאן דפליג בה ועוד י"ל דלא משתמע לי' לאוקמא מתני' דהתם שהושלש מתחלה לכך מדקתני תנו מנה לפלוני ולא קתני תן מנה זה לפלוני דהוה משמע שהושלש מתחלה [לכך] ואע"ג דבגמ' בסוף פרקין דגיטין גבי הולך מנה לפלוני קתני סתם מצוה לקיים דברי המת ולא קתני זה היינו משום דמשמע ליה שפיר כשהושלש בלא זה דבאותה שעה אמר לו להוליך. מ"ר. ועוד היה מפרש ר"ת דלא שייך הכא בשמעתין מצוה לקיים דברי המת משום דכל דליתיה בירושה איתיה במתנה מצוה לקיים דברי המת וכל דליתיה בירושה כו' כדאמר גבי מתנת שכיב מרע מיהו לא דמי למתנת שכיב מרע שהיא כעין ירושה דיש לנו יותר לדמותה לירושה כדאמר לעיל ועוד דכי היכי דמפרש גמרא דמתנת שכ"מ איתה בגר ה"ל למימר נמי טעמא דמצוה לקיים דברי המת מיהו בגר מיהו יש לדחות דפשיטא ליה דלא שייך בגר כיון דליתיה בירושה פשיטא ליה שכיון שמת בטל ואין לו שום זכות להורים ואין יקיימו דבריו מיהו כדפירשנו לעיל ניחא טפי. מ"ר. ועוד היה אומר ר"י דלא אמרי' מצוה לקיים דברי המת אלא כאומר לו פה אל פה ורבא לא אזל לגביה וחזר בו ר"י כדקאמר בהשולח (גיטין דף מ:) עשיתי פלוני עבדי בן חורין כו' א"ר יוחנן וכולן בשטר וא"כ הא דקתני בתר הכי אעשנו בן חורין רבי אומר זכה ותכ"א לא זכה אלא כופין את היורשים כו' מיירי נמי בשטר ולא פה אל פה דלאו א"כ [ליורשים לעשותו בן חורין] למה לי שטר (ה) וכן פי' ר"ח: **שייר** קרקע כל שהוא. ולא פירש איזו קרקע אלא חוץ מקרקעי סתם כל שהוא וי"ל גופו של עבד שייר דעבדא כמקרקעי דמי ומטלטלין נמי עשו שיור דאם אמר נמי חוץ ממטלטלין כל שהוא שייר בגופו של עבד וקרקע דתנן איידי (ה) כדקאמר גמרא ובגמרת א"י בפ"ג דפאה ור' יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אני אומר גופו של עבד שייר ובמסקנא מפרש משום דלאו כרות גיטא מתנינן לה דכיון שיש לבעל העבד זכות בשטר שכתוב בו שייר קרקע לעצמו לא הקנה לו שטר לגמרי שגם זכות האדון כתוב בו הלכך לא קרינא ביה ספר כריתות וטעמא דר"ש דלאמר לעולם הוא בן חורין משום דמסיק ליה כרות גיטא כהכי כיון שלא שייר בגוף העבד מיהו מתחלה היה סבור דטעמא דת"ק משום דשייר בגוף העבד וכן בפ"ק דגיטין (דף ח:) דמוקי פלוגתייהו כפלגינן דבורא מתחלה היה סבור כן דלת"ק משום שייר בגוף העבד ולר"ש לא שייר דפלגינן דבורא והעבד קנוי לעצמו ושם פירש רבינו חננאל מתחלה סובר ת"ק כיון ששייר קרקע כל שהוא סתם אין יכול לברר העבד הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים דאמר יד בעל השטר על התחתונה וכיון שבנכסים לא קנה עצמו נמי לא קנה ור"ש סבר אע"ג דלא קנה בנכסים עצמו קנה דפלגינן דבורא עד שיאמר חוץ מאחד מרבוא דליכא למימר גופו של עבד שייר וכן פירש בגמרת א"י לשון רבינו חננאל(ו) והתוספתא נראה דבשבוש מיתניא דמאי בא ר"ש להשמיענו דאפילו היכא שאומר חוץ מעיר פלונית וכי בשביל שהזכיר מה שמוציא יש לו להיות פחות בן חורין דלכל שכן [שהוא משוחרר] כשאומר סתם דיד בעל השטר על התחתונה וסמי תוספתא מקמי ירושלמי ומיהו אין נראה לשבש התוספתא (ו): (ז) **שייר** קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין [ד]ור"ש אומר אפילו אמר כל נכסי קנוי לך חוץ מעיר פלונית חוץ משדה פלונית זכה בנכסים קנה עצמו בן חורין. פירוש אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור דאז יש לנו לומר שלא שחרר העבד אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלגינן דבורא דאית לן למימר מאותה שדה או מאותה עיר הדר ביה אבל מן העבד לא הדר ביה מכלל דרבנן דפליגי עליה אית להו דלא פלגינן דבורא ומדהדר בנכסים הדר נמי בעבד א"נ מדשייר בנכסים שייר נמי בעבד ובפ"ק דגיטין (דף ח:) מייתי לה נמי להך דהכא למימרא דפלגינן דבורא ולא כפרש"י דהתם אלמא לא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה ובפלוגתייהו בפ"ק (שם) גבי ר"מ אומר עכו כא"י לגיטין אבל אין להקשות על פירוש רבינו שמואל שפירש ששייר העבד משום דהוי מקרקעי מדאמר עשו מטלטלים שיור אבל עבד דהא ודאי אמת הוא דהוי מטלטלים כמו מקרקעי. מ"ר:

קרקע

עין משפט נר מצוה

פט א ב מיי' פ"ח מהל' זכייה ומתנה הלכה טו סמג עשין פב טוש"ע חו"מ סי' רנ סעיף ד:

צ ג מיי' פ"ז מהלכות עבדים הלכה א סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף נו:

מוסף רש"י

הכותב כל נכסיו לעבדו. כגון כל נכסי נתונין לך, יצא בן חורין. שאף הוא בכלל נכסים וכל שאר נכסים נמי קנה (גיטין ח:). שייר קרקע כל שהוא. דכתב חוץ מן הקרקע כל שהוא (שם מב.) קרקע נמי דוקא כלומר כנ"ל (שם ח:). לא יצא בן חורין. דלא ידעינן הי קרקע שייר וככל כל שהוא אמרינן האי שייר, וכיון דקרקעות לא קנה, לגופיה נמי לא קנה, דלא פלגינן דבורא הואיל ובחד דיבורא אקני ליה גופיה ונכסים, ופלגא דיבורא לא איתקיים אידך פלגא נמי לא מיקיים (שם מב:) דבשלמא רישא דלא גלי דעתיה דניחא לשיורא לא אמרינן דשייר, אבל הכא דניחא לשיורא אמרינן לדידיה נמי שייר ולי אמר כל נכסי נתונין לך אשאר נכסים קאמר ולאנופי ליה קאתי ולא שחרריה כיון דלא אמר ליה עצמך ונכסי (שם ח.). ר' שמעון אומר לעולם הוא בן חורין. סבר פלגינן, הואיל והזכיר קרקע בשיורא, קרקעות הוא דלא קנה אבל הוא עצמו דליכא לספוקי בשיורא קנה (שם מב.) דמאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי (שם ח.). עד שיאמר כל נכסי כו'. סתם חוץ מדבר מועט ולא יפרש מה הוא משייר, דהתם אמרינן לאחד מרבוא דקאמר היינו עבד ואיהו לא חשיב ליה אלא כאחד מרבוא בנכסים, אע"ג דשוי טפי (שם). חוץ מאחד מרבוא. דכיון דלא פירש שיורא אמרינן היינו איהו דשיירה ולגביה לא חשיב ליה אלא אחד מרבוא (שם מב.).

רבינו גרשום

כדי פרנסתו שאם יעמוד מחליו שיהא לו על מה להסמך: אפי' אם (אמר) שייר מטלטלי כדי פרנסתו קני: כמה מכוון שמעתתא דסבי. ר' יהוד' ור' ירמיה: מקרקעי מאי טעמא א): אמר שייר קרקע כל שהוא תנן ולא כדי פרנסתו קרקע דוקא ולא מטלטלי: והתנן הכותב כל נכסיו לעבדו. במתנה יצא בן חורין משום דהעבד עצמו בכלל נכסיו הוא וכתבו לעצמו מתנה. אם שייר קרקע כל שהוא ב) כתב לעבד לא יצא בן חורין. דאיכא למימר אותו עצמו שייר דעבדים הוקשו לקרקעות דכתי' והתנחלתם וגו': חוץ מאחד מרבוא שבהן. הואיל ושייר בסתמא איכא למימר דעבד שייר. אבל אי שייר קרקע איכא למימר קרקע ממש

א) נראה דחסר כאן וצ"ל מקרקעי מ"ט אמר דמתנתו קיימת וכו': שייר קרקע וכו'. ב) אולי צ"ל אם שייר קרקע כל שהוא במתנה שכתב להעבד וכו'

מסורת הש"ס

א) [לקמן קנ.] גיטין ח: מב. פאה פ"ג מ"ח, ב) מהרש"ל כ' דהך נ"ל שאר הוא סוף דבור והך וכן פירש ר"ם הוא שייך לתחלת דבור הסמוך, ג) לשון ר"ת ורי"י פי' דלאף מתחלה סבר דת"ק לא איירי דוקא בשייר סתם דשמא שייר בגוף העבד אלא אפי' שייר דבר מבורר ופירש מה ששייר אפ"ה פליג ת"ק וכן מוכח מהתוספתא ר"ש אומר כל נכסי נתונים לפלוני עבדי חוץ מאחד מריבוא שבהן לא אמר כלום חוץ מעיר פלונית משדה פלונית אע"פ שאין שם אלא אותה שדה ואותה העיר זכה העבד זה בנכסים וקנה עצמו בן חורין וכו' זכה בנכסים אם יש לו שאר נכסי וקנה עצמו לחורין בכל ענין כן פי' רבינו שמשון בפ"ג דפאה ומדקאמר ר"ש בחוץ מעיר פלונית או חוץ משדה פלונית דיצא בו לחירות מכלל דשמע לרבנן דאף בכה"ג לא יצא לחירות ובהכי פליגי כנ"ל והשאר עד לשבש התוספתא הוא הג"ה [רש"ל], ד) ור"ש אומר וכו' ופי' רבינו שמואל דדלמא הוא העבד שייר ואין נראה לר"י דהא תניא בהדיא בתוספתא ר"ש אומר אפי' אמר כל נכסי וכו' כצ"ל וכ"ה בתוי"ט. רש"ל,

הגהות הב"ח

(א) רשב"ם ד"ה כמה וכו' במטלטלי דמקרקעי וכו' שנתן במקצת וכו' סמיך עליה והלכך כצ"ל וד"ל: (ב) תוס' ד"ה (נפ"ל) דקא כי פליגי עליה דר"מ דאמר מצוה לקיים וכו' לא מוקמינן היינו משום וכו': (ג) בא"ד ולהכי מודה נמי. נ"ב פירוש שמואל מודה כו': (ד) בא"ד דליכא מאן דפליג. נ"ב פי' בגמוראים ליכא מאן דפליג משכ"מ במצוה לד"ה דפליג שמואל אבל בתנאים והאי איכא רבי אליעזר דפליג בדברי ש"מ לקמן בדף קנו בתנובה: (ה) ד"ה שייר וכו' דתנן איידי דרישא כדקאמר: (ו) בא"ד אין נראה לשבש התוספתא אלא כמו שפי' בפנים עכ"ה הס"ד: (ז) ד"ה שייר נמחק מתלת הדבור וצריך להתחיל ור' שמעון אומר וכו' אבל מן העבד לא הדר ביה אבל רבנן פליגי עליה ואית להו דלא פלגינן וכו' ובפ"ק דגיטין גבי ר"מ אומר עכו כארץ ישראל מייתי לה נמי להך דפלגינן דבורא אליבא דרבי שמעון ולא כפי' רש"י דהתם דלא שייר כלל מן העבד אלא מן הנכסים ובהא פליגי רבנן עליה כדפרישית אבל אין להקשות על פי' כנ"ל: